

'Wetenschap kan politiek helpen bij moeilijke boodschap'

Jan Staman: 'Politici moeten niet alleen de resultaten gebruiken die hun uitkomen.'

Foto Joost van den Broek / de Volkskrant

Jan Staman, directeur Rathenau Instituut. De verhouding tussen politiek en wetenschap is een mijnenveld, blijkt keer op keer. Het jarige Rathenau Instituut zoekt een veilige doorsteekroute. 'Wat dacht je van oprechtheid?'

MARTIN SOMMER

De kreet 'het bewijsbeest' is verzonnen aan de directiestaf van Jan Staman. Hij schreef onder die prikkelende titel een verkenning over 'evidence based policy', de hunkering van de politiek om zich op wetenschappelijke kennis te kunnen verlaten. Staman is directeur van het Rathenau Instituut, dat zich verdiept in de verhouding - 'het mijnenveld', zegt hij zelf - tussen wetenschap en politiek. De aanleiding is het 25-jarig bestaan van het Rathenau Instituut. Om de uitkomst meteen maar te verklappen: wetenschappelijke politiek bestaat niet en moet je ook

niet willen.

Waarom een verkenning over evidence based policy voor je eigen verjaardag?

'Wij rapporteren aan de Tweede Kamer en zien ook heel veel wetenschappelijke rapporten voorbijkomen. Dat is geen eenvoudige relatie. In die 25 jaar van ons bestaan is de wetenschap steeds dichter bij de burger gekomen, en dichter bij de politiek. Dat is niet alleen in Nederland zo maar in de hele wereld. Problemen zijn nu eenmaal ingewikkelder geworden. Wij willen de politiek helpen: hoe moet die met wetenschap omgaan?'

En? Moet de politiek de sturing maar aan de wetenschap overlaten?

'Nee, je kunt niet verwachten dat je van de wetenschap hoort: zo moet je het doen. Dat is het ouderwetse idee dat de wetenschap 'speaks truth to power'. Dat is naïef en werkt contraproductief. Je kunt het zien aan het IPCC-rapport over het klimaat. Als de wetenschap op de stoel van het beleid gaat zitten - dus gaat zeggen wat er moet gebeuren - dan krijg je meteen het verwijt: dat is een politiek rapport.'

Was dat een onterecht verwijt? Sommige klimaatwetenschappers zijn

tegelijk activisten.

'Zo kun je niet redeneren. Je moet ervan uitgaan dat ze met hun ziel en zaligheid proberen de waarheid te achterhalen. Je mag ze niet diskwalificeren omdat deze of gene lid is van het CDA of GroenLinks. Wat wel zo is: het is onontkoombaar dat wetenschappers binnen het waardenstelsel van hun vak opereren. Dat geldt niet alleen voor het klimaat. Maar ook voor gezondheidszorg, recht, of justitie. Van daaruit organiseren ze kennis en die brengen ze ook aan de man.'

Kun je politieke problemen uit de weg gaan? Het Sociaal en Cultureel Planbureau concludeerde onlangs dat er nog best bezuinigd kon worden op onderwijs of politiek, omdat extra geld niet tot extra rendement had geleid. Het kreeg half Den Haag over zich heen.

'Die ophef kon je zien aankomen. Zo'n SCP-onderzoek is vrij gericht en komt tot een radicale slotsom - extra geld heeft niets opgeleverd. Maar je weet dat een ander gezichtspunt tot een andere wetenschappelijke conclusie had kunnen leiden. Dat noem je 'objectieve overdaad': er is niet alleen maar één wetenschappelijke

visie. Als je je dat als wetenschapper realiseert, begrijp je dat je moet weten waar je rol ophoudt. In dit geval trok de SCP-onderzoeker een politieke conclusie en kon hij dus een heleboel kritiek verwachten.'

Politici vissen altijd uit zo'n rapport wat hun uitkomt en de rest laten ze voor wat het is. Wat moet je dan als wetenschapper?

'Onderzoekers moeten begrijpen hoe politiek werkt. Een Britse europarlementariër zei me laatst: de rapporten dwarrelen als herfstbladeren op mijn bureau. Ik lees ze niet. Ik lees alleen wat het debat gaat beheersen.'

Wat betekent dat?

'Dat je niet in een rapport moet zetten wat niet relevant is. Duitse rapporten zijn vaak vuistdik. Wat heeft een politicus daaraan? Een minister heeft mensen in dienst om rapporten uit zijn buurt te houden. Wil je gelezen worden, dan moet je aansluiting hebben bij een politiek probleem. Diezelfde Britse zei me dat zij de rapporten van Greenpeace wel las.'

Maar die hebben niets met wetenschap van doen.

'Je moet dus zorgen dat je even aantrekkelijk of urgent bent. Wel wetenschappelijk, dus transparant en controleerbaar. Maar op het scherp van de snede.'

Als je dat doet, zoals het

KNMI in de klimaatdiscussie, komt er een politicus die zegt: sluiten die boel...

'Soms kun je dat niet voorkomen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid had een rapport over de Nederlandse identiteit gemaakt. Een goed rapport. Het werd meteen neergesabeld maar uiteindelijk kwam het gelijk wel hun kant op. Bij dat soort moeilijkheden geldt de gulden regel: wie geschoren wordt moet stilzitten. Je zult zien dat na de eerste golf van kritiek de wetenschap op haar best reageert...'

Wat is uw advies aan politici? Wat moeten zij met wetenschappelijk advies?

'Niet winkelen graag. Niet eruit pakken wat je uitkomt. Staatssecretaris Teeven had het onlangs over zwaarder straffen. Maar uit wetenschappelijk onderzoek bleek dat dat niet helpt. Toen ging hij daaroverheen met de mededeling: ik hoor in de tram andere verhalen. Dat kan dus niet. Je kunt wel zeggen dat de mensen niet alleen willen straffen omdat het helpt, ze willen ook vergelding. Maar dat is een heel andere overweging.'

Wat schiet de politiek er dan mee op, politiek en wetenschap zijn toch heel verschillende ambachten?

'Wat dacht je van oprechtheid? Nu hebben politici de schijn tegen. De burger keert zich van de politiek af - hier in

Nederland is nog betrekkelijk veel vertrouwen maar het houdt niet over. Wetenschap kan een bondgenoot zijn. Natuurlijk mag een politicus zich in U-bochten wringen of water bij de wijn doen. Dat hoort erbij.

'Mooi ook is het wanneer ministers hun beleid wel door wetenschappers laten evalueren. En politici kunnen bijvoorbeeld met hulp van de wetenschap zo moedig zijn om dingen te zeggen die de mensen niet aanstaan, maar die wel nodig zijn. Ik noem maar wat: het afschaffen van de hypotheekrenteaftrek bijvoorbeeld.'

'Onderzoekers moeten begrijpen hoe politiek werkt,,